

NĂM MỚI, CHÚC LÀM ĂN PHÁT TÀI

Nếu tôi không làm thì từ xưa ở nước ta đã có tục Tết Nguyên Đán là người ta chúc nhau làm ăn phát tài. Thường là chúc vào ngày mồng một, mồng hai Tết. Còn có những lời chúc tốt đẹp khác, nhưng chúc làm ăn phát tài là phổ biến. Lời chúc còn đi kèm với việc "mở hàng": bỏ một chiếc hoặc mấy đồng xu, đồng trinh kim loại vào bể chứa nước ở góc sân hay góc nhà (Ngày xưa không chỉ ở nông thôn mà nhiều nơi ở thị thành xài nước giếng, chứ chưa có nước máy như bây giờ. Nhà nào có giếng riêng thì xây thêm một bể chứa nước nhỏ ở bên giếng. Nhà nào không có, thì gánh nước ở giếng chung đổ vào bể chứa xài dần). Đồng tiền mở hàng là tượng trưng cho cả sản xuất và thương mại, chứ không chỉ có buôn bán theo lối nghĩ cũ "phí thương bất phú". Làm ăn phát tài theo quan niệm hồi ấy là làm ra nhiều sản vật để có "của dư, của để" - để dự trữ và để trao đổi mua bán. Nói nôm na là chúc cho các nghề nông, công, thương... "ăn nên làm ra". Cái hay của lời chúc này theo tôi là ở hai điều: Một là mọi người đều mong cho nhau phát tài để làng xóm, phố thị, cộng đồng có được sự thịnh vượng chung. Hai là lúc kinh tế còn lạc hậu, chưa thoát khỏi tình trạng tự cấp, tự túc mà con người đã có cái nhìn xa, cái ước muốn: một vốn bốn lời, nhất bán vạn lợi. (nhưng chắc rằng một vốn bốn lời, nhất bán vạn lợi phải theo cái nghĩa làm ăn đàng hoàng, tử tế, chứ không phải chộp giật, lừa đảo, đầu cơ, buôn lậu, làm hàng giả, hàng nhái). Làm ăn phát tài, bốn chữ này đã nằm trải gian truân. Thời bao cấp, lời chúc này tuy không ai cấm, nhưng thua dần rồi mất hẳn, gần như chỉ còn lời chúc vui vẻ, mạnh khỏe, sống lâu. (Làm ăn không khá thì làm sao mà vui vẻ, mạnh khỏe, sống lâu được?). Làm ăn phát tài "lặn" mất, phần vì môi trường sống của nó không còn, phần vì người ta muốn tránh cái "hơi hăm từ bản", dính vào làm gì cho phiền. Tôi sau Đại hội 6, khi Đảng đề xuống đổi mới thì nó mới "cựa mình" nhưng còn rón rén, dè dặt! Ai tinh mắt, thỉnh thoảng biết lời chúc phát tài đi "nghĩ dòng" kéo dài, với sự chu cấp

Ảnh: HÒA TẤN

của "kinh tế chui, kinh tế ngầm", chờ ngày xuân đổi mới tới... Vào dịp Tết năm 1988 thì phải, một nhà lãnh đạo cấp cao vô thăm và vui Tết với đồng bào Thành phố Hồ Chí Minh đã chính thức chúc bà con làm ăn phát tài và lời chúc này mau chóng được truyền miệng rộng rãi. Mấy người có "máu làm ăn" vui vẻ vỗ vai, bả cổ nhau: lại tỉnh, phát tài lại tỉnh... Như vậy là làm ăn phát tài đã được tư duy mới "bảo lãnh" với tư cách là "tiếng nói" của loài người trong tiến trình kiếm kế sinh nhai chứ không phải là "tư tưởng tư sản"! Làm ăn phát tài tái xuất với hình ảnh vừa cổ điển vừa hiện đại và vừa lóm thóm! Cho tới khi Đảng, Nhà nước chủ

trương dứt khoát: "thực hiện chính sách kinh tế nhiều thành phần, vận động theo cơ chế thị trường, có sự quản lý của Nhà nước" thì làm ăn phát tài mới dám "trở tài" (Tất nhiên trở tài theo khuôn pháp luật).

Ngày Tết là dịp hội tụ những ý muốn tốt lành nhất của cộng đồng: kinh tế thịnh vượng, đời sống no đủ, yên vui, và đó cũng là mục tiêu của phát triển cộng đồng. Phát triển cộng đồng theo tôi, là đảm bảo cải thiện và đáp ứng ngày càng cao những nhu cầu thiết yếu, chẳng đáng nhất của mỗi thành viên trong cộng đồng. Nhưng muốn có được điều đó thì trước tiên phải làm và tìm mọi cách

khuếch trương kinh tế. Với hoàn cảnh, đặc điểm cụ thể của nước ta: điểm xuất phát còn thấp, hạ tầng cơ sở yếu kém, kinh tế xã hội khủng hoảng, theo tôi cần kết hợp phối hợp cân xứng cả sức bên trong và sức bên ngoài, kết hợp chặt chẽ kinh tế đối nội và kinh tế đối ngoại. Tức là vừa khai thác, phát huy hết mọi nguồn lực bên trong, vừa thu hút đầu tư bên ngoài, nhất là vốn và kỹ thuật từ những đối tác quan trọng. Bên ngoài và bên trong hòa nhập, nương tựa nhau cùng phát triển theo nguyên tắc bình đẳng cùng có lợi. Xét cho cùng, nguồn lực bên ngoài cũng là nhằm tận dụng sức lực bên trong. Và dù cả bên ngoài và bên trong cùng phát triển, cần thật sự "dọn đường" cho nó: Luật kinh tế, kinh doanh rõ ràng, thủ tục hành chính chặt chẽ nhưng không rườm rà phiền toái gây khó dễ, bộ máy hành chính tinh gọn, trong sạch và rậm rạp tuân thủ luật lệ cùng các quy định về thủ tục.

Về các thành phần kinh tế, xin đề nghị: Tạo thuận lợi cho tất cả đều bình đẳng, đồng hồ nhau phát triển. Dù khoát đưa kinh tế quốc doanh vào cuộc cạnh tranh thật sự tạo điều kiện ban đầu cho nó rồi để tự nó bươn chải mưu sống, mà tự khẳng định vai trò của mình (không hề mở cơ đường độc quyền nào cho nó ngó lại, cũng không còn mệnh lệnh của quyền nào cho nó dẫm đạp). Mới nghe ra có vẻ cứng quá, nhưng không thể khác được. Đây không phải là chuyện "mang con bỏ chợ" mà là không để cho "con quen thói" một mình "mệ chợ". Thực tế đã có một số đơn vị kinh tế quốc doanh tự ra không thua chị kém em. Ở kinh tế quốc doanh làm ăn phát tài cần thúc đẩy tiến trình cổ phần hóa. Không ai không muốn kinh tế quốc doanh đóng vai trò chủ đạo, chi phối nhưng vẫn đề không phải là "ý muốn, mà là làm cách gì làm như thế nào để có đủ thực lực giữ được vai trò ấy trong thực tế. Trong chính trị, quân sự có khi lực yếu nhưng nhờ cái thế nâng cái lực lên, nhưng trong kinh tế có lẽ không phải vậy. Thế và lực phải đi đôi. Cái thế mà không có lực thì sẽ là "hữu danh vô thực". Với các thành phần kinh tế khác trong đó có cả thể, tư bản tư nhân... xin đề nghị rà lại các chính sách cho những đối

ương này, đã có thể lồi cuồn to lao vào cuộc đua dân giàu nước mạnh hay chưa? Theo tôi, dường như số "trở lại" thật sự với tất cả gia tư vật lực chưa nhiều. Báo chí và các phương tiện thông tin đại chúng thường đưa tin, biểu dương các "triệu phú", điều đó đáng mừng, nhưng xem ra tiềm năng của các thành phần kinh tế ngoài quốc doanh còn lớn lắm, chưa được động viên phát huy đúng mức, nhất là cho sản xuất của cải, khai thác tài nguyên và xây dựng cơ sở hạ tầng. Đề nghị có những chính sách thoáng hơn để đưa kinh tế tư nhân lên "cây đu" ngày Tết với những cái nhún bay bổng, ngoạn mục hơn. Ngoài các chính sách "đón bầy", cũng cần để cho họ tung tăng nhảy trong môi trường và không gian kinh tế thống nhất rộng rãi, khoáng đạt. Làm kinh tế như đánh cờ, nhưng không thể so tài cao thấp trên bàn cờ. Cái "sân vận động kinh tế thị trường" không dành cho một "đội banh" đặc biệt nào, mà cho tất cả, để họ có thể làm nên chuyện lớn. Ích nước lợi nhà, lao tư lưỡng lợi, dân giàu nước mạnh. Tất nhiên cái "vận động trường kinh tế" này không thể thiếu những "trọng tài" có tầm cỡ để phát huy các mặt mạnh của kinh tế thị trường, và khắc phục, hạn chế những cái nhược của nó. Phát triển cộng đồng là giải phóng sức sản xuất và thực hành các chính sách phúc lợi xã hội một cách công bằng, hợp lý. Năm mới, chúc mừng làm ăn phát tài để đất nước sớm thoát khỏi khủng hoảng kinh tế xã hội. ♣

Ảnh: ĐOÀN ĐỨC MINH

THAY LỜI TÒA SOẠN

Có một mùa xuân nhân loại?

Bây giờ đi tới đầu người ta cũng nghe nói tới hai chữ "kinh tế", như thể nó là một vấn đề bức xúc gây áp lực thường xuyên lên tâm tư và cuộc sống của mọi người. Điều đó cũng nói lên khát vọng về một đời sống no đủ trong một thế giới vẫn còn đầy gian nan trắc trở gắn liền với quá trình lao động và tạo dựng hạnh phúc của con người trong suốt trường kỳ lịch sử. Tuy nhiên, chỉ riêng sự phát triển kinh tế nếu có thể đạt được, cũng tỏ ra có nhiều hạn chế và không thỏa đáng.

Cuộc sống bây giờ không như năm bảy chục năm về trước, khi mà nguồn tài nguyên của hành tinh chưa cảm thấy bị đe dọa trực tiếp. Ngày nay, song song với tốc độ gia tăng dân số khủng khiếp (cứ 30 năm, dân số thế giới tăng khoảng gấp đôi), là mối đe dọa hủy diệt môi sinh trên phạm vi toàn cầu; là nạn đói, nạn suy dinh dưỡng cũng bệnh tật... Thế giới trên những nét chung tuy đã bộc lộ rõ xu thế hòa dịu, song các mối mâu thuẫn và chiến tranh vẫn còn diễn ra rai rác ở nhiều nơi. Trong khi những nước còn đang ở trong vòng chậm tiến phải tiếp tục giải quyết những vấn đề của mình một cách trầy trật và nặng nề (vấn đề trái đất và năng lượng (vấn đề phát triển kinh tế, mâu thuẫn dân tộc, mâu thuẫn chính kiến, tôn giáo...) thì những nước tiến tiến về kinh tế cũng chưa phải hết lo âu: họ phải thường xuyên đối phó với những vấn đề nóng bỏng nhất của thời đại, ngoài khủng hoảng kinh tế trong điều kiện cạnh tranh mới và nạn ô nhiễm môi trường do phát triển công nghiệp gây nên, đó còn là những vấn đề xã hội như nạn thất nghiệp, tình trạng suy thoái của luân lý, thái độ chán nản, thất vọng về tinh thần sau khi đã có cuộc sống vật chất quá đầy đủ... Nói chung, con người hình như phải kỳ khu lo tháo gỡ những khó khăn nảy sinh do chính mình gây ra, hậu quả của cả một thời kỳ dài phát triển thiếu kế hoạch, có tính chất đôi phó.

Tại những nước đi theo

chủ nghĩa xã hội, hiểu như một hướng nỗ lực mà con người cố vươn tới để đạt sự hoàn thiện cả về vật chất lẫn tinh thần, thì tình hình cũng có nhiều va vấp bộc lộ rõ nét qua những biến chuyển gần đây ở Liên Xô và các nước Đông Âu. Tuy nhiên qua những thách thức khốc liệt mới, các xã hội không phân biệt chế độ chính trị hình như đã nhận ra được những vấn đề chung, có tính chất toàn cầu, đòi hỏi phải dồn nhiều nỗ lực để giải quyết. Một ý thức hành tinh (conscience planétaire) đã xuất hiện ngày một rõ nét. Đó là ý thức của con người hiện đại nhận chân được tình trạng hiện hữu của mình trong một điều kiện môi sinh hạn chế và trong mối quan hệ thâm thiết giữa loài người với thiên nhiên và giữa họ với nhau. Đó cũng là ý thức về sự phát triển liên thuộc giữa các nước mà một nước dù cho kinh tế phát triển đến đâu cũng không thể duy trì sự ổn định lâu dài cho mình nếu nó chỉ là một trong số ít lồi sáng nằm chen giữa biển đen mênh mông của phần thế giới nghèo khổ còn lại. Trong viễn tượng đó, sự phân hóa giàu nghèo diễn ra phổ biến hiện nay trên thế giới hẳn là một mối lo âu chung vì bao lâu còn quá nhiều người phải sống dưới mức sinh tồn thì chừng ấy những mầm mống bất ổn định trên phạm vi toàn cầu vẫn tiếp tục tồn tại. Điều đó vạch ra cho loài người một trách nhiệm chung cao cả bằng việc tập trung các nỗ lực để giải quyết những vấn đề sinh tử của hành tinh theo hướng phát triển cân bằng, cùng tồn tại hòa bình. Đó là lý do quan trọng khiến cho một mặt những tư tưởng liên quan đến chủ nghĩa xã hội vẫn tiếp tục lay động trái tim con người nhưng mặt khác phải tránh mọi xu hướng cực đoan, độc tôn, trong sự thấu thị và thừa nhận các giới hạn của khả năng con người đối với việc giải quyết vấn đề sinh tồn và hạnh phúc.

Trên con đường đi tới thế kỷ 21, nhân loại đường

như đã tính ngó nhận thức ra được những gì phải làm và những gì nên tránh; đã bước đầu vượt khỏi giai đoạn đầu ấu trĩ của sự phát triển vô trật tự, cực bộ, tự phát, gắn liền với những cuộc chiến tranh xâm lược, chém giết, bóc lột, thù hận lẫn nhau mà ngày nay phải bị coi là những hành động có tính chất ti tiểu khi đặt chúng đứng bên cạnh những vấn đề có qui mô rộng lớn mang tính toàn cầu. Tuy nhiên, có lẽ bị kích triển miền của số phận con người là sự mâu thuẫn giữa lý trí với hành động, giữa nhận thức và thực tiễn, và khoảng cách tạo nên mâu thuẫn ấy có lẽ cũng là một sự thách thức đời đời mà con người phải lao nhọc cần cù và tinh thần để cố sức chinh phục, song vẫn không biết bao giờ mới đi được tới đích.

Có một mùa xuân vĩnh cửu cho loài người hay không? Nhân loại có khả năng xây dựng một thế giới hợp tình hợp lý trong đó mọi người trên hành tinh đều được no ấm, hạnh phúc? Đó là những câu hỏi không có lời giải đáp chắc chắn, song ngày nay, mọi người đều nhận thức ra rằng sự phát triển đơn thuần về khoa học kỹ thuật và kinh tế không phải là giải pháp duy nhất, mà bên cạnh sự phát triển ấy còn phải chú ý đến những khía cạnh văn hóa, tinh thần, cùng những hệ quả tất yếu kèm theo về mặt xã hội.

Rất cuộc con người vẫn phải đi tới hoài, và quá trình đi tìm sự bình yên, hạnh phúc, một mùa xuân nhân loại, vẫn là một cuộc chiến đấu dai dẳng với chính mình và những giới hạn tất yếu của mình. Đó không phải là lý do để quân trí, bi quan, trái lại nó tạo cho con người đức khiêm tốn, khuyến khích điều chỉnh nâng cao nhận thức để cùng đi tới trong chiều hướng phát triển cân bằng có sự thông cảm quan tâm lẫn nhau.

Chúng ta sắp bước vào ngưỡng cửa của năm 2000 với biết bao phần khởi xen lẫn chút xao xuyến bồn khoăn. Tuy nhiên, trước hết hãy tin vào thiện ý và khả năng làm chủ của con người, trong việc kiến tạo ngôi nhà chung Địa cầu cho ngày một tốt đẹp hơn.

PHÁT TRIỂN KINH TẾ